

supra ostendimus, lex essentialiter consistit in actu intellectus, respicit bonum commune, debetque ferri ab eo qui curam communis habet. Addit vero illam esse ab illo promulgata, quia licet promulgatio non sit de essentia legis, ut supra diximus, est tamen modus intrinsecus illius, ut obligantis in actu secundo. In definitione enim aliquis non solum potest ingredi id quod se habet ut ratio formalis, sed etiam id quod se habet tanquam modus vel conditio intrinseca; sic enim in definitione fidei ingreditur obscuritas, & in definitione objecti voluntatis apprehensio intellectus.

§. I I.

Quanam sit legis divisio?

19. Lex generaliter dividitur in divinam & humanam: Lex divina est illa quae a Dei authoritate immediate vim habet, licet eius promulgatio non fiat a Deo immediatè, sed interventu Angeli vel hominis. Cujusmodi fuit lex vetus, a Deo tradita Moysi per Angelos, & per eum promulgata, & lex Evangelica a Christo lata, & partim per ipsum partim per Apostolos publicata. Lex humana est illa quae fertur immediatè humanā authoritate, licet a Deo accepta. Primus vero inter homines legislator fuit Moyses apud Hebreos, Phoroneus apud Graecos, Trimegistus apud Egyptios, Solon apud Athenies, Lycurgus apud Lacedæmones, & Numa Pompilius apud Romanos.

20. Lex divina subdividitur in æternam, naturalem, & positivam, quia lex Dei spectari potest vel ut ab æterno concepta, vel ut impressa cuiuslibet hominis intellectui, vel ut publica promulgatione manifestata. Lex vero divina positiva, in veterem & novam subdividitur. Prima est illa quam Deus dedit per ministerium Angelorum, in monte Sinai, & per Moyen populo Israëlitico. Secunda ea est quam tulit Christus, novi testamenti author, & partim per seipsum, partim per Apostolos promulgavit. Sicut autem vetus triplicis generis præcepta continebat, nempe moralia, cæremonialia, & judicialia; sic nova etiam triplicia præcepta cōpletebantur, nempe fidei, sacramentorum, & morum, ut fuisse exponemus infra, cu[m] de lege nova differemus.

21. Lex humana in Ecclesiasticam & civilem subdividitur. Illa fertur potestate Ecclesiastica, ut Papæ & Conciliorum; ista potestate seculari ut Regum & Imperatorum. Prima jus Canonicum, altera jus Civile appellatur.

Corpus juris Canonici dividitur in decretum & decretales. Decreti collector & ordinator est Gratianus Monachus Ordinis S. Benedicti, qui post veterem canonum & decretorum collectores, ingens illud opus contextus & composuit, partim ex Summorum Pontificum decretis, partim ex Canonibus Conciliorum, partim ex dictis & sententiis Sanctorum Ecclesie Patrum. Hoc autem corpus correctum & editum fuit auctoritate Gregorij XIII. Summi Pontificis.

Decretum vero in tres partes dividitur. Prima pars continet distinctiones centum & unam, in quibus de jure divino & humano, deque his quae ad mores componendos, queque ad disciplinam Ecclesiasticam spectant, tractatur. Secunda continet causas trigesimam sex, & qualibet causa in varias questiones distribuitur. Causæ autem trigesimæ sextæ inferuntur Tractatus de pœnitentia, qui distinctionibus quinque perficitur. Tertia denique pars decreti, quæ agit de Consecratione, quinque distinctiones complectitur.

duodecim libris absolutur, & quinquaginta libris Digestorum, seu Pandectarum, & quatuor libris Institutionum, & uno libro Novellarum.

§. III.

Officia, effectus, & actus legis.

26. Duo sunt præcipua legis officia, nempe dirigere, & obligare, cum enim habeat rationem regulæ & mensuræ actuum humanorum, est directiva hominum, eisque ostendit quid agere vel omittere debeant, quapropter vocatur lux Proverb. 6. *Mandatum lucernæ est, & lex lux.* Cum vero emanata sit a superiori, ejusque voluntatem contineat, habet vim obligandi. Unde lex a ligando dicitur, quia ut ait S. Thomas hic art. 4. *per eam obligantur subditi ad ejus observantiam, vel (ut loquitur Castrodorus) eo quod animos nostros liget, siisque tenet obnoxios constitutis.*

27. Præcipius effectus legis est reddere homines bonos, vel simpliciter, vel secundum quid. Lex enim divina, præsertim Evangelica, intendit ut homo fiat simpliciter bonus, non modò in exteriori opere, sed etiam in interiori animo. Lex naturalis, ut fiat bonus virtutibus mortalibus, quæ naturæ commensuratae sunt. Lex civilis, ut fiat bonus ciuis, faciatque ea quæ ad pacem Reipublicæ sunt necessaria. Lex Ecclesiastica, ut fiat bonus Clericus, qui satisfaciat suo muneri.

Quatuor sunt actus legis, nimirum præcipere, & prohibere, permittere, & punire. Nam actus humani sunt vel ex genere boni, vel ex genere mali, vel ex genere seu objecto indifferentes: primi præcipituntur, secundi prohibentur, tertii permittuntur. Et quia lex efficaciter actus malos prohibere non posset, nisi homines metu pœnaru[m] posset a malo retrahere, ponitur quartus actus, qui est punitio.

CAPUT II.

De lege æterna.

1. **L**ex æterna est ratio divina sapientiae existens in Deo ab æterno, secundum quod est directiva omnium actuum, & motionum singularium creaturarum, in ordine ad bonum commune totius universi. Ita D. Thomas hic qu. 93. artic. 1. ubi sic discurret: *Sicut ratio rerum faciendarum per artem, vocatur ars vel exemplar rerum artificiarum; ita etiam ratio gubernantis actus subditorum, rationem legis obtinet, servatis alijs quæ supra diximus esse de essentia legis: Deus autem per suam sapientiam Conditor est universarum rerum, ad quas comparatur sicut artifex ad artificiaria: est etiam Gubernator omnium actuum, & motionum quæ inveniuntur in singulis creaturis.* Unde sicut ratio divina sapientiae, in quantum per eam cuncta sunt creata, habet rationem artis, vel exemplaris, vel ideæ: ita ratio divina sapientiae, moventis omnia ad debitum finem, obtinet rationem legis. Et sic lex æterna nihil aliud est, quam ratio divina sapientiae, secundum quod est directiva omnium actuum, & motionum singularium creaturarum. Vel ut loquitur D. Augustinus lib. 1. de lib. arbitrii. *Lex æterna est Ratio in mente Dei existens, quæ res omnes per congrua media in suos fines ordinantur & diriguntur.*

2. Ex quo colligitur primo, legem æternam

multipliciter ab idea differre. Idea enim respicit rem ut creabilem, lex æterna ut gubernandam. Idea se habet per modum determinantis Deum ad specificationem operis, ex parte objecti, lex vero per modum obligantis ad operis executionem. Ideæ in Deo multiplicantur, quia dicunt respectum ad diversas creaturas, secundum proprias & distinctas earum rationes & quidditates; lex vero æterna unica est, quia respicit actiones & motiones omnium creaturarum, sub una ratione communi, nempe quatenus ordinantur ad bonum commune universi.

3. Colligitur secundò, legem æternam differre à providentia; illa enim per se prius respicit bonum commune universi, hac vero bonum singulare unicūque creatura. Illa dicit in sua ratione vim obligandi, non vero ista. Item lex æterna in Deo tradit regulas generales gubernationis, v.g. lapidem deorsum, ignem sursum inclinati; providentia vero juxta illas regulas de moribus creaturarum in particulari disponit, & idem providentia legem æternam habet pro principio.

4. Colligitur tertio, universas leges ab æterna derivari, & ab illa tanquam à fonte profluere: Tum quia primum in quolibet genere est causa & mensura ceterorum: Tum etiam, quia in omnibus moventibus ordinatis, virtus secundi moverit derivatur à primò; unde cum lex æterna sit ratio gubernationis in supremo gubernante, necesse est quod omnes rationes gubernationis quæ sunt in inferioribus gubernantibus, à lege æterna deriventur. Non tamen eodem modo omnes leges ab æterna promanant, divina enim immediate ab ea profluunt, naturalis medio lumine rationis; humana vero, mediâ potestate, vel ab ipso Deo immediate, vel mediante Reipublicæ consensu, principibus communicantur.

5. Colligitur quartò, quod cum lex æterna sit directiva omnium actuum & motionum singularium creaturarum, omnes operationes creaturarum, sive rationalium, sive irrationalium, ei subjiciuntur; cum hoc tamen discriminare, quod actiones creaturarum rationalium subjiciuntur legi æterna, ut præcipienti, & obliganti; actiones vero quibus creaturae insensibiles & rationis expertes ad suos fines diriguntur, non subjiciuntur legi æterna, ut formaliter præcipienti, & obliganti, quia illæ non sunt capaces obedientiae & obligationis, sed ut ordinanti & moventi illas ad suos fines.

6. Colligitur quinto, legem æternam esse verè & propriè legem, cum sit ordinatio rationis in bonum commune ab eo qui curam habet communis, in quo ratio legis essentialiter consistit, ut constat ex ejus definitione capite præcedente tradita. Nec obstat quod illa ab æterno promulgata non fuerit, cum ab æterno nullæ fuerint creaturae quibus promulgari potuerit. Promulgatio enim est solum conditio intrinseca, ut lex obliget in actu secundo, non vero ut habeat rationem legis, & sit obligativa in actu primo, ut cap. præcedenti ostendit.

Probabilius tamen videtur, quod lieet lex æterna respectu creaturarum rationalium, quibus modo intelligibili notificatur, exercet rationem & munus verae legis; nihilominus respectu irrationalium, quibus non modo intelligibili, sed per impressionem inclinationis & activi principij, quo mouentur ad suos fines, notificatur & promulgatur, non exercere rationem & munus verae & propriae legis sed tantum cuiusdam providentia, sive principij gubernationis. Unde D. Thom. hic qu. 90. art. 1. ait